

nes Bedste, saaledes f. Ex. i Beiordningen af 13. Dec. 1793 med Hensyn til Anlæg, ikke alene af Hovedlandeveisene men ogsaa af mindre Veie; fremdeles f. Ex. i en Placat af 25. Nov. 1801 om Skoleholdere, hvorved der tilsigtes at skaffe Skoleholdere og Degne Jord; endelig finde vi den ogsaa anvendelig i Loven af 4. Juli 1850, ligesom ogsaa i den provisoriske Lov om Jords Afstaaelse til Fattighuse og til andre Huse af lignende Bessaffenhed. Men vi finde derhos, at det ikke alene er til de communale Forhold, Expropriationen indskrænkedes; vi finde den ogsaa anvendt til Bedste for Formaal, der nærmest fremtræde kun som private Foretagender, men som dog kunne siges tillige at have en vis Interesse for Staten, saaledes f. Ex. i Placaten af 28. Dec. 1809, hvor vi finde den anvendt med Hensyn til Anlæg af private, men af Kongen approberede, Canaler, i Forordningen af 5. Marts 1845 med Hensyn til af private Actiefelskaber anlagte, men af hans Majestæt approberede, Jernbaneanlæg.

Under den grundlovgivende Forsamling blev der gjort et Forsøg paa at indskrænke det hidtilværende Omfang af Expropriationen; idet man formodentlig fuldt vel indsaade den Anvendelse deraf, hvorom der i sin Tid kunde blive Spørgsmaal — der blev nemlig foreslaaet, at den af mig citerede Bestemmelse i Grundlovens § 87 skulde lyde paa en anden Maade, saaledes, at det udtryffeligt blev bestemt, at Expropriationen kun da kunde forlanges, naar Eiendommens Afstaaelse krævedes til offentlig Brug. Dette Forslag blev imidlertid forkastet med et meget stort Antal Stemmer nemlig 117 mod 7. Jeg vil nu paa ingen Maade nægte, at i den tidligere Lovgivning er Expropriationen ikke forekommet i saa stort Omfang, som det, hvortil mit Lovudkast aabner Adgang, men ved Afgjørelsen af det egentlige Retsspørgsmaal kommer det større eller mindre Omfang ikke i Betragtning. Naar man først er enig om Formaalene, hvorved Expropriationen kan komme til Anvendelse, saa kan der ikke være nogen Tvist om Ret eller Uret (Flere Stemmer: Jo). Striden kan saa ikke være mellem Ret og Uret (Grundtvig: Jo). Ja, jeg vil idag virke-

lig ikke tage noget Hensyn til den ærede Rigsdagsmands Afbrydelse. Jeg siger altsaa med Hensyn til Opfattelsen af hvad der er Ret, kommer det større eller mindre Omfang ikke i Betragtning. En ganske anden Sag er det, om det Gode, som man vil opnaae ved Expropriationen virkelig svarer til de Ulemper, der altid følger med Expropriationen, om det Formaal, som man vil opnaae, virkelig er saa stort og saa vigtigt, at det kan retfærdiggjøre saa omfattende Foranstaltninger og om Almeenvæltet fordrer det eller ikke, og fra denne Side vil jeg da senere komme til at behandle Sagen. Jeg kan imidlertid ikke foreslå Spørgsmaalet om Expropriationen, uden at gjøre opmærksom paa de særegne Forhold, der her formindste det Betænkelige ved at lade Expropriationen komme til Anvendelse i et saa stort Omfang, som i Lovudkastet foreslaaet. Jeg vil, for at gjøre det tydeligere, anføre et Exempel. Naar vi have liggende hos os en Halvhundrededalersfeddel af en vis Bessaffenhed, og Banken derpaa siger: Nu skal disse 50-Daler Sedler ikke længere gjælde, nu skal de ombyttes med nye af en anden Bessaffenhed, saa kan man i en vis Forstand gjerne sige, at dette ogsaa er en Expropriation. Vel sandt, jeg kan, om jeg vil, beholde min gamle Halvhundrededalersfeddel, men den taber sin Værdi, og det vil da, for at anvende dette paa det foreliggende Forhold — være det samme, som om man vilde sige, at Godesterne gjerne kunde beholde deres Fæstegaarde, men Værdien skulde tages fra disse, idet Bonden for Fremtiden ingen Afgift skulde svare af dem. — Men hvoraf kommer det nu, at der alligevel ingensomhelst Betænkelighed opstaaer hos Nogen i det af mig anførte Tilfælde? Det kommer deraf, at det her er et reent Pengespørgsmaal, hvorom der er Tale. Altsaa naar Talen er om Expropriation, saa er der en væsentlig Side, som maa komme i Betragtning, nemlig om Forholdet, som skal løses, mere eller mindre er et reent Pengesformaal. I denne Henseende kommer da forskellige Hensyn i Betragtning. Det er da aabenbart, at hvis en Mand eier og selv kan bruge en Gaard, saa stiller Forholdet sig strax paa en ganske anden Maade, saa er det noget